

A Magyar Nemzet vitafóruma

Mentsük meg a budai forrásokat!

Bizonyára nem kevesen olvasták meglepetéssel dr. Pénzes Antal professzor „*Eltűnő budai forrásaink nyomában*” című érdekes vitacikkében (Magyar Nemzet, 1970. augusztus 12.), hogy a vízszegénynek tudott budai hegyvidéken még mindig mennyi jó forrás van. És mennyi volt még ezeken kívül, ami már nincs! Csallány Sándornak a Hidrológiai Közönyben 1955-ben megjelent tanulmánya még 38 kisebb-nagyobb állandó vizű forrást ismert a főváros budai oldaláról. De felsorolt további 21 olyan — korábban ismert — forrást is, amely akkor már kiapadt, vagy betemetődött. Az akkor létezett budai források együttesen mintegy 240—320 liter vizet adtak percenként. Csallány térképvezetőkkel és fényképekkel illusztrált kiűnő tanulmányában megjelöli a talajtani rétegeket is, amelyekből a források fakadnak és a forrásvizek kémiai és biológiai vizsgálata alapján egészségügyi szakvéleményt is nyújt.

A vitacikk elsőként az óbudai Árpád-hévízforrást említi, melyet jelenleg ipari célra hasznosítanak. A gyártelep hátsó kerítése alatt kilépő pataknyi vízfolyásnak egy-két hangulatos részlete is van. Kár, hogy vize itt már szennyezett. Érdekes látvány téli időben a víz felett lebegő gőzpára.

A felsorolt többi forrás a Szabadság-hegy—Zugliget környékén fakad. Szabadjon a felsorolást még kiegészítenem a Disznófó- és a Hangya-forrás körzetében található Szarvas-kúttal. Kútszerű foglalatának a fenekén még megjelenik a víz. Régi zugligeti lakosoktól hallottam, hogy a század elején még rendszeresen használták. A Hangya-forrást a múlt században Amor-forrásnak nevezték. Újrafoglalása a Budapesti Erdészeti tervei között szerepel.

Ugyancsak a Szabadság-hegy lejtőjén fakadt az Orbán tér és a Fodor út sarkán (Orbán tér 5.) a bő vizű Agnes-forrás; mintegy 20 liter vizet adott percenként. Jó néhány évvel ezelőtt az Orbánhegyi út felső részén, az 50. szám melletti támfalban új, stílszerű kőfoglatot építettek részére, s oda átvezetni tervezték. A megbolygatott forrás vize azonban megszökött, s azóta sem itt, sem ott nem folyik.

A budai források legtöbbje Obuda körzetében fakad: a 38 forrásból 24! Többnyire kisebb vízfelfakadások, de van közöttük bő vizű is; mint pl. a testvér-hegyi Antal-forrás és a Csúcshegyi dűlőben a Katalin-forrás. Vízhozamuk kb. 20—24 liter percenként. A Katalin-forrás vizét a szomszédságában álló házba is bevezették. A Hármashatár-hegy—Csúcs-hegy északi lejtőjét egykor számos árok barázdálta, s ezek csaknem mindegyikében fakadt egy-egy forrás; néha több is. Ezek az árkok azonban a kultúra előrenyomulása következtében, egyre fogytak, s velük együtt megszűntek a fenekükön megbúvó források is. A ma még meglevő árokrendszernek a leg szebb tagja az a mély, szakadékszerű bevágódás, mely a Virágos-nyereg alól húzódik

lefelé. Ennek a völgyfőjében van az Egyetértés-csurgókút, melynek kútszerű kiképzését a Budapesti Meteor turistái alakították át forrásfoglalatá, az erdészeti segítségével. Lejjebb az árokban további források erednek. Igen nagy veszteség a testvér-hegyi Lőfejkút szétrombolása. A terjeszkedő téglagyári agyagbánya nyelte el. Egy hangulatos zugban fakadt ez a percenként 10—15 liter vizet adó, nem túl hideg vizű (10—12,6 C fok) kedves forrás. Valószínűleg egyik kútfője volt a rómaiak aquincumi hidegvizes vezetékének. Tehát helytörténelg is érdekes. A neve is gondolkodásra késztető. A József-hegy (Szemlő-hegy) Dunára néző lejtőjén, a sűrű, elvadult bózatosban is fakadt három forrás. Ezeket az ottani nagyszabású építkezés során számolták fel. Nem sikerült elérni, hogy, mint természeti emléket, fenntartsák. Pedig egyikük, a Vaskapu-forrás, kiképzésében is érdekes volt.

Forrás fakad a budai Vár-hegy oldalában is: a Hunfalvy u. 2. sz. ház belső udvarában, a várfalba illesztett csőből csordogál a Kristály-forrás vize. A Hunyadi János-forrás azonban „megszűnt”, foglalatja szárazon áll a Halászbástya alján.

Budai forrásainkat ma már túlnyomóan nem a vízhozamukért védjük. A városi vízvezeték csőrendszere messze kinyúlik már a hegyek közé

és fel a hegytetőkre is. A Disznófót akár vízvezetéki vízzel is lehetne „üzemeltetni”. De ez mind megannyi természeti emlék, a táj arculatának szoros tartozéka, mely, ha elpusztul, szegényebb lesz maga a természeti táj is. Vesszít érdekességéből, eredetiségéből. Az, hogy a forrásban felbukkanó vizet esetleg lejjebb, hosszabb-rövidebb futás után, ahol már nincs természetes lefolyása, becsatornázzák, talán nem baj; sok esetben elkerülhetetlenül szükséges is. De hagyjuk legalább megszűlni, felszínre bukkanni! Ne fojtsuk bele már születése előtt a csatornába. Mentsük meg, ami még megmenthető.

Erdemes még rámutatni arra is, hogy két olyan budai forrásunk is van, amelyeknél a természeti érték műemléki értékkel gazdagodik. A Pénzes professzor által említett Béla király-kút és Városkút forrásaikat műemlékjellegű épületek; benne vannak a hivatalos fővárosi műemlékjegyzékben. Ezeknek, amint a vitacikkből már tudjuk, jelentős szerepük volt a régi Buda vízellátásában. A kútfők fölé forrásházakat építettek; az alsó vízgyűjtő folyosókat is kiépítették. Meg is érdemelték ezt a gondoskodást, mert az egész hegyvidék legbővebb forrásai: 30—40 liter vizet adnak percenként. Nagy kár, hogy ezek a forrásházak nincsenek megfelelő állapotban. A Béla király-kút forrásházi-

kójának teteje valószínűleg az elmúlt télen roppant meg, a rendkívüli hőteher alatt. A Városkút épületének pusztulása azonban már hosszú évek óta tart; a XVIII. századból (más adatforrás szerint a XVII. századból) származó forrásháza szinte a szemünk láttára vált romhalmazzá. Ma már csak egyes falrészei állnak. Ismét egy pusztuló műemlék a budai hegyvidéken, melynek elszemetedett környezete, romos állapota a gondozatlanság szomorú képét mutatja.

A víz azonban utat tör a romok közül is, és vígan csörgédezik lefelé, a Diósárok út mentén. Csakhamar elnyeli a csatorna, s csak a csatornanyílásokon hallatszik fel zúbogása. Pedig itt a terep kiválóan alkalmas lenne a kis csermelynek természetes környezetben, a Diósárok mély árkában való levezetésére. Egészen a 43. számig, ahonnan már az árkok fel van töltve. Milyen szép látvány lenne a gyorsan futó, tiszta víz az árkot átívelő hídról. A végén még egy kis tavacska is ki lehetne képezni, mielőtt fölös vizét végleg elnyeli a csatorna.

Egy olyan területre irányította rá Pénzes professzor vitacikkje a közfigyelmet, ahol valóban sürgős intézkedés szükséges. A forrásokat ugyanolyan védelemben kellene részesíteni, mint a barlangokat. Ott ugyanis az a helyzet, hogy minden barlang automatikusan, már létezésénél fogva, védett; akkor is, ha hivatalos védeltségi eljárást nem is folytattak le. Ugyanilyen általános védelem alá kellene vonni a forrásokat is, ha nem akarjuk, hogy számuk évről évre fogyjon. Előzzük meg elpusztításukat. Mentsük meg forrásainkat.

Dr. Pápa Miklós